

УДК 351.824.11

DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.26.2020.228516>

Ульянченко Юрій Олександрович

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри економічної політики та менеджменту
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України*
ORCID: 0000-0003-2770-8685
e-mail: y.ulianchenko@gmail.com

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Визначено основні складові механізму державного регулювання сталого розвитку паливно-енергетичного комплексу. Доведено, що в сучасних умовах, із урахуванням світового та національного розвитку, ринкові регулятори функціонування паливно-енергетичного комплексу обов'язково вміщують у собі елементи державного адміністрування. Виявлено основні структурні елементи механізму державного регулювання паливно-енергетичного комплексу. Визначено роль інвестиційної та інноваційної політики держави у забезпеченні умов сталого розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу. Надано характеристику методам його прямого і непрямого регулювання.

Ключові слова: державне регулювання; енергетичні ресурси; паливно-енергетичний комплекс; енергетика; енергетична ефективність; сталий розвиток.

Постановка проблеми. Одним із актуальних питань розвитку паливно-енергетичного комплексу України, дискусія з приводу якого триває протягом вже багатьох років, є питання про розміри, форми і напрямки втручання держави в діяльність окремих галузей і підгалузей комплексу, а також оцінка наслідків цього втручання для економіки і суспільства загалом. Спроби перетворення і реформування галузей паливно-енергетичного комплексу з метою підвищення їх ефективності відрізнялися непослідовністю і суперечливістю дій як з боку органів державної влади, так і з боку самих господарюючих суб'єктів. Своєю чергою, невдачі ринкової реструктуризації окремих галузей паливно-енергетичного комплексу багато у чому були зумовлені саме недостатньою ефективністю їх функціонування і діяльності. Для подолання цього протиріччя на державному рівні розроблена і реалізується Енергетична стратегія України на період до 2035 року “Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність” [1], основною метою якої є створення економічно і фінансово стійкої системи галузей паливно-енергетичного комплексу, що динамічно розвивається. Водночас

потрібно зауважити, що стійке функціонування і розвиток паливно-енергетичного комплексу України належить не тільки до галузевих завдань. Воно забезпечує успішний розвиток всієї національної економіки і суспільства загалом. Фундаментальне положення паливно-енергетичного комплексу підтверджується переліком взаємопов'язаних зі стратегією розвитку паливно-енергетичного комплексу нормативних документів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти впливу держави на розвиток паливно-енергетичного комплексу розглядали у своїх працях зарубіжні і вітчизняні вчені. Вагомий внесок у дослідження галузевого державного регулювання зробили такі вчені: Є. Бобров [2], М. Гаман [3], О. Єрмоленко [4], Б. Головін [5], Г. Дарнопих [6], І. Христин [7], Б. Коробко [8], В. Лір [9], К. Маркевич [10], В. Омельченко [11], А. Новицький [12] та інші. Однак, незважаючи на численні дослідження, до сьогодні у науковій літературі не представлені роботи, які комплексно охоплюють питання державного регулювання розвитку паливно-енергетичного комплексу, що свідчить про актуальність обраної тематики цієї статті.

Викремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання сталого розвитку національного господарства загалом та його окремих секторів і галузей зокрема мають велику значимість. Гострою та дискусійною була і залишається проблема розмірів, напрямів та інструментів державного регулювання сталого розвитку паливно-енергетичного комплексу, а в сучасних умовах господарювання це питання стає особливо актуальним. Удосконалення національної економіки неможливе без якісного та планомірного розвитку паливно-енергетичного комплексу та окремих його галузей, а тому виникає необхідність у вивченні теоретичних аспектів, які можуть бути основою формування державної політики в цій галузі.

Забезпечення умов сталого розвитку паливно-енергетичного комплексу можливе тільки за умови активної участі держави, що володіє усіма необхідними важелями впливу. Досягнення сталого розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу можливе на основі послідовної і цілеспрямованої реалізації всього комплексу заходів у межах державної багатofункціональної програми розвитку (енергетичної стратегії) України.

Метою статті є дослідження особливостей державного регулювання сталого розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу з урахуванням цілей і завдань стратегічного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасних тенденцій засвідчив, що сталий розвиток галузей паливно-енергетичного комплексу можливий тільки на основі правильного поєднання ринкових механізмів саморозвитку та їх державної підтримки, а також державного регулювання основних параметрів функціонування галузей і підприємств паливно-енергетичного комплексу. Основне завдання держави – певним чином вибудувати систему взаємовідносин усіх суб'єктів ринку енергетичних ресурсів, яка дасть змогу підвищити кінцеву ефективність функціонування усього комплексу при дотриманні суспільних та національних інтересів. Передусім це стосується

таких елементів ринку, як собівартість, ціни, конкуренція, і таких економічних інструментів, як податки і збори, тарифи, квоти тощо.

Світовий досвід розвитку паливно-енергетичного комплексу свідчить про те, що ринок у своїй основі здатний забезпечити можливість саморозвитку для господарюючих суб'єктів паливно-енергетичного комплексу. В умовах ринкової економіки сталий розвиток, підвищення ефективності продуктивності підприємств паливно-енергетичного комплексу стає прерогативою самих підприємств через удосконалення елементів свого внутрішнього середовища [13].

Ринковий механізм саморегулювання спрямований на створення умов для сталого розвитку будь-якого економічного суб'єкта. Так, метою підприємств паливно-енергетичного комплексу є отримання максимального прибутку в процесі господарської діяльності. При цьому підприємства паливно-енергетичного комплексу, на відміну від більшості інших галузей, мають специфічну характеристику, що виражається у високому ступені концентрації виробничих потужностей. Така особливість, з одного боку, створює певні переваги підприємствам комплексу, а з іншого – додаткові складнощі, порівняно з малими і середніми підприємствами, що є однією з причин, що зумовлюють необхідність зовнішнього (державного) втручання в діяльність галузі.

Із 2017 р. у країні реалізується Енергетична стратегія України на період до 2035 року, що визначає основні напрямки державної політики в сфері паливно-енергетичного комплексу [14]. Ця політика може бути успішно реалізована тільки на основі дотримання низки принципів, до яких потрібно зарахувати:

1. Принцип змішаного управління сталим розвитком паливно-енергетичного комплексу: функціонування підприємств переважно на основі ринкових механізмів із закріпленням за державою адміністративних важелів впливу на паливно-енергетичний комплекс із питань регулювання інвестиційної привабливості галузей і підприємств, їх рентабельності та визначення основних векторів розвитку.

2. Принцип стратегічного розвитку паливно-енергетичного комплексу, за якого за державою закріплюється завдання виробити стратегію розвитку комплексу і компенсувати негативну дію ринкового механізму [15].

3. Принцип узгодження інтересів держави та ринкових механізмів, без якого сталий розвиток паливно-енергетичного комплексу неможливий. Іншими словами, необхідний сучасний і ефективний механізм державного регулювання паливно-енергетичного комплексу шляхом розробки та реалізації комплексних програм розвитку загалом і окремих його галузей зокрема. За цього зазначені програми повинні бути засновані на ринкових регуляторах і механізмах.

4. Принцип відповідності застосовуваних механізмів, способів, методів та інструментів управління цілям і завданням сталого розвитку паливно-енергетичного комплексу, а також поточним тенденціям і

перспективним напрямом його розвитку, завданням економічної та енергетичної безпеки країни та окремих суб'єктів господарювання [16].

Механізм державного регулювання можна визначити як сукупність заходів адміністративного та організаційного спрямування, спрямованих як на стійке функціонування суб'єктів паливно-енергетичного комплексу, так і на зовнішнє щодо них середовище за допомогою розробки та реалізації управлінських рішень. Основною метою функціонування механізму державного регулювання паливно-енергетичного комплексу є створення передумов для ефективної роботи галузі та досягнення загальнонаціональних цілей.

Інструментами державного регулювання стійким розвитком паливно-енергетичного комплексу, відповідно до перерахованих вище принципів, є: безпосереднє управління державними підприємствами паливно-енергетичного комплексу; реалізація галузевих програм розвитку паливно-енергетичного комплексу; державні науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи; адміністративний вплив і регулювання галузей паливно-енергетичного комплексу; державні інвестиції, кредити та інші трансферти, призначені для розвитку паливно-енергетичного комплексу; податки, збори, мита та інші платежі; система державного і муніципального замовлення [17].

Засобами державного регулювання стійким розвитком паливно-енергетичного комплексу є: планування; прогнозування; реалізація; контроль.

Методами є: прямі (адміністративні); непрямі (економічні).

Формами є: директивний вплив; індикативний вплив; комплексний або інтегрований вплив; стратегічний вплив; оперативний вплив.

Практичне використання різних інструментів, методів і засобів державного регулювання паливно-енергетичного комплексу визначається типом застосування їх регулюючого впливу. Різні способи державного впливу традиційно класифікуються, що розглянемо нижче.

По-перше, чітко розділяється директивний та індикативний впливи. Перший передбачає виконання обов'язкових норм, приписів, вимог регулятора. Директивно може бути здійснено прямий і непрямий вплив. Другий спрямований як на діяльність господарюючих суб'єктів, так і на регулювання умов господарювання. Індикативний вплив, як правило, ґрунтується на стимулюючих заходах державного регулятора. Ці вимоги є не обов'язковими для виконання господарюючими суб'єктами, але вони, в силу певних законів ринку, виконуються.

По-друге, тип впливу поділяють на комплексний та інтегрований. Комплексний вплив полягає у регулюванні усього комплексу як складної народногосподарської сфери життєдіяльності. Подібне регулювання враховує усю сукупність господарських зв'язків, ґрунтується на системному аналізі. Інтегрований вплив передбачає об'єднання всіх наявних у суб'єкта управління матеріальних, владних, організаційних, інтелектуальних, людських та інших ресурсів для організації процесу досягнення мети.

По-третє, виділяють стратегічний і поточний впливи. Перший передбачає вирішення довгострокових завдань та реалізацію довгострокових проєктів паливно-енергетичного комплексу. Другий заснований на оперативному реагуванні держави на певні проблеми, завдання, умови господарювання, що виникають в окремих галузях і паливно-енергетичному комплексі загалом.

Держава може використовувати методи прямого (адміністративного, законодавчого) і непрямого (економічного) регулювання паливно-енергетичного комплексу.

До основних методів прямого державного регулювання паливно-енергетичного комплексу можна зарахувати:

1) адміністративне регулювання внутрішнього і зовнішнього ринків паливно-енергетичних ресурсів (квотування виробництва окремих видів продукції комплексу);

2) безпосередню участь у діяльності господарюючих суб'єктів галузі (державне фінансування та кредитування, інвестиційна діяльність держави, участь в управлінні окремих організаційно-правових форм господарюючих суб'єктів);

3) стимулювання попиту на окремі види продукції комплексу (тендери, державні закупівлі, прямі субсидії та субвенції виробникам і споживачам паливно-енергетичних ресурсів);

4) обмеження діяльності окремих господарюючих суб'єктів паливно-енергетичного комплексу (антимонопольне регулювання; заборона виробництва окремих видів продукції);

5) визначення якісних показників-вимог до продукції, що випускається підприємствами, комплексу продукції;

6) ліцензування діяльності [18].

Методи непрямого (економічного) регулювання здійснюються такими способами:

1) цінове (тарифне) регулювання. Наявність перехресного субсидування в галузі, встановлення диференційованих цін для окремих груп споживачів;

2) методи, спрямовані на збільшення пропозиції з боку господарюючих суб'єктів галузі (податкове і бюджетне регулювання; амортизаційна політика; надання пільг і дотацій);

3) стимулювання інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів паливно-енергетичного комплексу.

Що стосується питання про вибір основних об'єктів і напрямків державного регулювання, то, відповідно до сформованих нині тенденцій розвитку України і світу загалом, вони можуть бути визначені так, як ми подамо нижче в тексті.

По-перше, одним із можливих і найперспективніших об'єктів державного регулювання є інноваційна діяльність паливно-енергетичного комплексу. Інновації в ринковій економіці є джерелом зниження собівартості продукції та отримання додаткового прибутку господарюючими суб'єктами.

Окрім того, інновації є основою розвитку галузей народного господарства. Однак ринкові механізми можуть уповільнити реалізацію загальнодержавних і суспільних інтересів. Світовий досвід засвідчує, що у питаннях науково-технічного прогресу та інновацій механізми ринку не завжди показують необхідний результат. Розвиток науки і техніки не може бути лише завданням господарюючих суб'єктів. Це питання має загальногосподарське, суспільно-державне значення, оскільки від впровадження інноваційних проектів залежить ефективний розвиток окремих територій.

Держава повинна забезпечувати і створювати економічні та організаційні умови для інноваційного і науково-технічного розвитку підприємств комплексу, їх модернізації на передовій технологічній основі. Передусім йдеться про розробку і реалізацію науково-дослідних та проектно-вишукувальних робіт, що забезпечують як появу нових продуктів і технологій виробництва палива та енергії, так і модернізацію підприємств паливно-енергетичного комплексу. Держава є гарантом проведення наукових досліджень, що мають фундаментальне і прикладне значення для галузі. Окрім того, держава відповідає за розвиток нормативно-правової бази у сфері нових технологій та інноваційних рішень [19].

Із метою розвитку науково-технічного прогресу в паливно-енергетичному комплексі держава здатна:

- 1) розробляти та реалізовувати державні та науково-дослідні програми та інвестиційні проекти;
- 2) визначати рівень витрат на науково-дослідну діяльність у собівартості продукції;
- 3) проводити об'єднання виробничої сфери та науково-дослідних інститутів у розробці програм розвитку галузі;
- 4) залучати додаткові джерела фінансування, зокрема приватні, а в окремих випадках й іноземні інвестиції в науково-дослідну діяльність.

До найпоширеніших та найефективніших методів державного регулювання інноваційної діяльності можна зарахувати: бюджетне фінансування та субсидування фундаментальних наукових досліджень; розвиток ефективної системи державних закупівель результатів науково-дослідних робіт та науково-технічної продукції; державну підтримку науково-технічних кадрів; реалізацію програм підготовки науково-технічних кадрів високої кваліфікації; розвиток державних і приватних науково-технічних організацій та установ; розвиток державно-приватного партнерства в науково-дослідній діяльності; надання податкових пільг суб'єктам інноваційної діяльності в галузі; публічно правовий захист результатів інтелектуальної власності.

По-друге, дуже важливим напрямком державного регулювання в паливно-енергетичному комплексі є стимулювання інвестиційної діяльності та формування ефективних інвестиційних механізмів. Маючи у своєму розпорядженні організаційно-правові механізми впливу на інвестиції, держава отримує змогу забезпечити підприємства паливно-енергетичного

комплексу фінансовими ресурсами для інвестицій, модернізації та технічного переозброєння виробництва. Для цих цілей вагомою є побудова ефективної податкової, грошово-кредитної та інвестиційної політики на усіх рівнях управління [20].

Інвестиційна політика у сфері паливно-енергетичного комплексу повинна бути спрямована на участь держави в інвестиційних проектах, розвиток системи державних замовлень і закупівель, створення ефективної моделі державно-приватного партнерства. Окрім того, держава створює необхідні макроекономічні умови для розвитку інвестиційної складової паливно-енергетичного комплексу.

Держава здатна впливати на розмір і напрямки інвестицій через податкову політику шляхом зміни податкових ставок і застосування податкових пільг.

Велике значення у цій галузі має амортизаційна політика. В умовах тотального морального та фізичного зносу основних засобів у паливно-енергетичному комплексі прискорена амортизація дасть змогу підприємствам збільшити обсяги амортизаційних фондів, спрямувати ці кошти на фінансування капіталовкладень. Таким чином, регулюючи показники галузі, використовуючи амортизаційну політику, держава може вплинути на розвиток ринкової кон'юнктури, збільшити обсяг капіталовкладень у галузь, швидше оновити основні фонди підприємств [21].

По-третє, ключовою ланкою державного регулювання сталого розвитку паливно-енергетичного комплексу є реалізація структурної політики держави, спрямованої на створення передової структури паливних і енергетичних носіїв. Весь світ на сьогодні орієнтований на розширення виробництва і застосування альтернативних джерел енергії. Це також повинно стати пріоритетною метою структурного реформування паливно-енергетичного комплексу України. Структурна політика здатна створити умови для розширеного відтворення народного господарства з одночасним забезпеченням енергетичної безпеки країни. Вона визначає напрями діяльності держави у сфері зміни галузевої структури виробництва, існуючих пропорцій різних видів продукції паливно-енергетичного комплексу. В умовах дії складного ринкового механізму пропорції формуються, передусім, унаслідок взаємодії попиту і пропозиції. Держава має можливість цілеспрямовано їх встановлювати і змінювати. Ринковий механізм вкрай незадовільно здійснює регулювання паливно-енергетичного комплексу, не забезпечує захист низькорентабельних, але стратегічно важливих для держави галузей, охорону навколишнього середовища.

Вищою метою структурної політики є забезпечення умов збалансованості національної економіки та окремих її галузей, підтримання такої пропорційності, при якій досягається найбільш динамічний, сталий (рівноважний), безкризовий розвиток народного господарства при його органічному залученні до світогосподарських зв'язків. Об'єктивними критеріями збалансованості та ефективності структурної політики у сфері паливно-енергетичного комплексу є зростання частки продукції комплексу в

середньодушових показниках валового внутрішнього продукту і національного доходу. Реалізація структурної перебудови паливно-енергетичного комплексу забезпечить підвищення ефективності його функціонування, збалансованість споживання паливно-енергетичних ресурсів з урахуванням їх наявності та можливості застосування в господарській діяльності, що є однією з найважливіших умов сталого розвитку.

По-четверте, одним із найважливіших об'єктів докладання зусиль держави зі сталого розвитку паливно-енергетичного комплексу є зовнішньоекономічна сфера. Проведена державою політика в галузі міжнародної торгівлі продукцією паливно-енергетичного комплексу, стимулювання міжнародної діяльності підприємств комплексу (різні міжнародні спільні проекти) здатна значно зміцнити стійкість розвитку галузі [22].

Висновки і перспективи подальших розвідок. У процесі дослідження встановлено, що функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу винятково в ринковому середовищі не відповідає їх ролі у забезпеченні розвитку суспільства, національним інтересам держави, її економічній безпеці. Основною перешкодою для широкого і безконтрольного застосування ринкового механізму в діяльності підприємств паливно-енергетичного комплексу є стратегічне спрямування комплексу та його окремих галузей. На сьогодні паливно-енергетичний комплекс України забезпечує вирішення соціально-економічних завдань держави, підтримання національної безпеки країни, а також багато у чому дає змогу вирішувати стратегічні завдання. Тому неможливо аналізувати лише ринкові механізми регулювання цієї сфери, а необхідно застосовувати розгорнутий комплекс заходів щодо державного регулювання поточної діяльності та перспективних напрямів розвитку підприємств і галузей вітчизняного паливно-енергетичного комплексу. Окрім того, не видається можливим обійтися без державного регулювання у сфері інвестиційних та інноваційних процесів у паливно-енергетичному комплексі.

У сучасних умовах функціонування паливно-енергетичного комплексу ринкові регулятори враховують елементи державного адміністрування. Кожен державний регулятор має низку економічних важелів впливу на певні сфери і повинен бути використаний із граничною ефективністю.

Отже, сталий розвиток паливно-енергетичного комплексу формується як за допомогою ринкових механізмів, так і за допомогою реалізації державної економічної політики.

Список використаної літератури

1. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року “Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність” : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 605-2017-р від 18.08.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.01.2021).

2. Бобров Є. А. Енергетична безпека держави : монографія. Київ : Університет економіки та права “КРОК”, 2013. 308 с.
3. Гаман М. В. Державне регулювання інноваційного розвитку України : монографія. Київ : НАДУ, 2005. 388 с.
4. Єрмоленко О. А. Основні інструменти державного регулювання в енергетичній галузі України // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. 2013. Вип. 3. С. 9—15. (Серія 1: Економіка).
5. Злочинність у паливно-енергетичній сфері України: кримінологічна характеристика та запобігання : монографія / Б. М. Головкін, Г. Ю. Дарнопих, І. О. Христин [та ін.] ; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків : Право, 2013. 248 с.
6. Там само. 248 с.
7. Там само. 248 с.
8. Коробко Б. П. Стратегічні заходи для ефективної модернізації паливно-енергетичного комплексу України // Новини енергетики. 2018. № 3. С. 25—30.
9. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року...
10. Маркевич К., Омельченко В. Ціноутворення на енергетичних ринках: досвід ЄС та України : аналіт. доп. Київ : Заповіт, 2016. 56 с.
11. Там само. 56 с.
12. Новицький А. М. Організаційно-правові засади державного управління у паливно-енергетичному комплексі України : автореф. дис. канд. екон. наук : 12.00.07. Ірпінь : [б. в.], 2005. 21 с.
13. Маркевич К., Омельченко В. Ціноутворення на енергетичних ринках... 56 с.
14. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року...
15. Бобров Є. А. Енергетична безпека держави... 308 с.
16. Гаман М. В. Державне регулювання інноваційного розвитку України... 388 с.
17. Єрмоленко О. А. Основні інструменти державного регулювання в енергетичній галузі України... С. 9—15.
18. Злочинність у паливно-енергетичній сфері України... 248 с.
19. Коробко Б. П. Стратегічні заходи для ефективної модернізації паливно-енергетичного комплексу України... С. 25—30.
20. Новицький А. М. Організаційно-правові засади державного управління у паливно-енергетичному комплексі України... 21 с.
21. Стеченко Д. М. Концептуальні засади та трансформаційні цілі державного регулювання розвитку ПЕК України // Ефективна економіка. 2013. № 9. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_9_26 (дата звернення: 28.01.2021).
22. Лір В. Е. Імперативи та детермінанти енергетичної політики сталого розвитку : монографія. Київ : НАН України; ДУ “Ін-т екон. та прогноз. НАН України”, 2018. 488 с.

Ulianchenko Yurii Oleksandrovykh

*Doctor of Public Administration, Professor, Professor Department
of Economic Policy and management Kharkiv Regional Institute
of Public Administration under the President of Ukraine*

ORCID: 0000-0003-2770-8685
e-mail: y.ulyanchenko@gmail.com

THE MAIN COMPONENTS OF THE MECHANISM OF STATE REGULATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE FUEL AND ENERGY COMPLEX OF UKRAINE

Problem setting. One of the most pressing issues of the development of the fuel and energy complex of Ukraine, the discussion about which has been going on for many years, is the question of the size, forms and directions of state intervention in the activities of individual industries and sub-sectors of the complex, as well as the assessment of the consequences of this intervention for the economy and society as a whole. Attempts to transform and reform branches of the fuel and energy complex in order to increase their efficiency were characterized by inconsistency and inconsistency of actions both on the part of state authorities and on the part of economic entities themselves. In turn, the failures of market restructuring of certain sectors of the fuel and energy complex were largely due to insufficient efficiency of their functioning and activities. To overcome this contradiction, the state level has developed and is implementing the energy strategy of Ukraine for the period up to 2035 “safety, energy efficiency, competitiveness”, the main goal of which is to create an economically and financially stable, dynamically developing system of branches of the fuel and energy complex. At the same time, it should be noted that the sustainable functioning and development of the fuel and energy complex of Ukraine is not only an industry task. It ensures the successful development of the entire national economy and society as a whole. The fundamental position of the fuel and energy complex is confirmed by a list of regulatory documents related to the development strategy of the fuel and energy complex.

Recent research and publications analysis. Theoretical and practical aspects of the state’s influence on the development of the fuel and energy complex are considered in the works of both foreign and domestic scientists. A significant contribution to the study of Branch state regulation was made by such scientists as Ye. Bobrov, M. Haman, O. Yermolenko, B. Holovkin, H. Darnopykh, I. Khrystych, B. Korobko, V. Lir, K. Markevych, V. Omelchenko, A. Novytskyi etc. However, despite numerous studies, to date there are no works in the scientific literature that comprehensively cover the issues of state regulation of the development of the fuel and energy complex, which indicates the relevance of the chosen topic of this article.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. Issues of sustainable development of the national economy as a whole and its individual sectors and industries are of great importance. The problem of the size, directions

and tools of state regulation of the sustainable development of the fuel and energy complex has been and remains acute and debatable, and in modern economic conditions, this issue is becoming particularly relevant. Improving the national economy is impossible without high-quality and systematic development of the fuel and energy complex and its individual branches, and therefore there is a need to study the theoretical aspects that can be used as the basis for forming state policy in this area.

Ensuring conditions for the sustainable development of the fuel and energy complex is possible only if the state actively participates, which has all the necessary levers of influence. Achieving sustainable development of the fuel and energy sector is possible on the basis of consistent and purposeful implementation of the entire range of measures within the framework of the state multifunctional development program (energy strategy) of Ukraine.

Paper main body. The analysis of current trends has shown that the sustainable development of the fuel and energy complex industries is possible only on the basis of the correct combination of market mechanisms of self-development and their state support, as well as state regulation of the main parameters of the functioning of industries and enterprises of the fuel and energy complex. The main task of the state is to build a certain system of relations between all subjects of the energy resources market, which will increase the final efficiency of the functioning of the entire complex while respecting public and national interests. First of all, this applies to such market elements as cost, prices, competition, and such economic instruments as taxes and fees, tariffs, quotas, etc.

The world experience of the development of the fuel and energy complex shows that the market is basically able to provide an opportunity for self-development for economic entities of the fuel and energy complex. In a market economy, sustainable development and improving the efficiency and productivity of fuel and energy complex enterprises becomes the prerogative of the enterprises themselves through improving the elements of their internal environment.

A market mechanism of self-regulation aimed at creating conditions for the sustainable development of any economic entity, so enterprises of the fuel and energy complex set the goal of obtaining maximum profit in the course of economic activity. At the same time, enterprises of the fuel and energy complex, unlike most other industries, have a specific characteristic, which is expressed in a high degree of concentration of production capacities. This feature, on the one hand, creates certain advantages for enterprises of the complex, and on the other—additional difficulties in comparison with small and medium-sized enterprises, which is one of the reasons that determine the need for external (state) intervention in the industry.

Conclusions of the research and prospects for further studies. In the course of the study, it was established that the functioning of fuel and energy complex enterprises exclusively in the market environment does not correspond to their role in ensuring the development of society, the national interests of the state and its economic security. The main obstacle to the widespread and uncontrolled use of the market mechanism in the activities of fuel and energy complex

enterprises is the strategic nature of the complex and its individual industries. Currently, the fuel and energy complex of Ukraine provides solutions to socio-economic problems of the state, maintaining the national security of the country, and also largely allows solving strategic tasks. Therefore, it is impossible to talk exclusively about market mechanisms for regulating this sphere, it is necessary to apply a detailed set of measures for state regulation of current activities and promising areas of development of enterprises and branches of the domestic fuel and energy complex. In addition, it is not possible to do without state regulation in the field of investment and innovation processes in the fuel and energy sector.

In modern conditions of functioning of the fuel and energy complex, market regulators include elements of State Administration. Each state regulator has a number of economic levers of influence on certain areas and should be used with extreme efficiency.

Thus, the sustainable development of the fuel and energy complex is formed both through market mechanisms and through the implementation of State Economic Policy.

Key words: state regulation; energy resources; fuel and energy complex; energy; energy efficiency; sustainable development.

References

1. Pro skhvalennia Enerhetychnoi stratehii Ukrainy na period do 2035 roku "Bezpeka, enerhoefektyvnist, konkurentospromozhnist". № 605-2017-r. (2017) [in Ukrainian].
2. Bobrov, Ye. A. (2013). *Enerhetychna bezpeka derzhavy*. Kyiv: Universytet ekonomiky ta prava "KROK". 308 p. [in Ukrainian].
3. Haman, M. V. (2005). *Derzhavne rehuliuвання innovatsiinoho rozvytku Ukrainy*. Kyiv: NAPA. 388 p. [in Ukrainian].
4. Yermolenko, O. A. (2013). Osnovni instrumenty derzhavnoho rehuliuвання v enerhetychnii haluzi Ukrainy. *Naukovyi visnyk Chernihivskoho derzhavnogo instytutu ekonomiky i upravlinnia*, Issue 3, pp. 9-15 [in Ukrainian].
5. Holovkin, B. M., Darnopykh, H. Iu., Khrystych, I. O. & Holovkina, B. M. (Ed.). (2013). *Zlochynnist u palyvno-enerhetychnii sferi Ukrainy: kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia*. Kharkiv: Pravo. 248 p. [in Ukrainian].
6. Ibid. 248 p.
7. Ibid. 248 p.
8. Korobko, B. P. (2018). Stratehichni zakhody dlia efektyvnoi modernizatsii palyvno-enerhetychnoho kompleksu Ukrainy. *Novyny enerhetyky*, № 3, pp. 25-30 [in Ukrainian].
9. Pro skhvalennia Enerhetychnoi stratehii Ukrainy na period do 2035 roku...
10. Markevych, K., Omelchenko, V. (2016). *Tsinoutvorennia na enerhetychnykh rynkakh*. Kyiv: Zapovit. 56 p. [in Ukrainian].
11. Ibid. 56 p.
12. Novytskyi, A. M. (2005). *Orhanizatsiino-pravovi zasady derzhavnogo upravlinnia u palyvno-enerhetychnomu kompleksi Ukrainy*. (Extended abstract of

candidate's thesis). Irpin : [b. v.]. 21 p. [in Ukrainian].

13. Markevych, K., Omelchenko, V. (2016). *Tsinoutvorennia na enerhetychnykh rynkakh...* 56 p.

14. Pro skhvalennia Enerhetychnoi stratehii Ukrainy na period do 2035 roku...

15. Bobrov, Ye. A. (2013). *Enerhetychna bezpeka derzhavy...* 308 p.

16. Haman, M. V. (2005). *Derzhavne rehuliuвання innovatsiinoho rozvytku Ukrainy...* 388 p.

17. Yermolenko, O. A. (2013). Osnovni instrumenty derzhavnoho rehuliuвання v enerhetychnii haluzi Ukrainy... pp. 9-15.

18. Holovkin, B. M., Darnopykh, H. Iu., Khrystych, I. O. & Holovkina, B. M. (Ed.). (2013). *Zlochynnist u palyvno-enerhetychnii sferi Ukrainy...* 248 p.

19. Korobko, B. P. Stratehichni zakhody dlia efektyvnoi modernizatsii palyvno-enerhetychnoho kompleksu Ukrainy... pp. 25-30.

20. Novytskyi, A. M. (2005). *Orhanizatsiino-pravovi zasady derzhavnoho upravlinnia u palyvno-enerhetychnomu kompleksi Ukrainy...*

21. Stechenko, D. M. (2013). Kontseptualni zasady ta transformatsiini tsili derzhavnoho rehuliuвання rozvytku pek Ukrainy. *Efektivna ekonomika*, № 9. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_9_26 [in Ukrainian].

22. Lir, V. E. (2018). *Imperatyvy ta determinanty enerhetychnoi polityky staloho rozvytku*. Kyiv: NAN Ukrainy; DU "In-t ekon. ta prohnouz. NAN Ukrainy". 488 p. [in Ukrainian].

Paper submitted: 28.11.2020

Paper accepted: 22.12.2020

Цитування: Ульянченко Ю. О. Основні складові механізму державного регулювання сталого розвитку паливно-енергетичного комплексу України // Демократичне врядування : наук. вісн. Вип. 2(26) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2020. URL : www.dv.lvivacademy.com. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.26.2020.228516>).

Citation: Ulianchenko, Yu. O. (2020). Osnovni skladovi mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання staloho rozvytku palyvno-enerhetychnoho kompleksu Ukrainy. *Democratic governance*, Issue 2(26). URL : www.dv.lvivacademy.com. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.26.2020.228516>).